

Als verdwaalde kinderen leren bidden...

J.L. de Jong

HEERE! Waarom doet Gij ons van Uw wegen dwalen, waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezen? Jesaja 63:17

De tijd waarin het thema van de verborgen God (G.D.J. Dingemans) of Godsverduistering (C. Graafland) in een kort tijdsbestek heel wat pennen in beweging bracht en stemmen liet spreken ligt al weer een twintigtal jaren achter ons. Het was een tijd waarin met name ook in de traditioneel-gereformeerde kringen pijnlijk ontdekt werd dat achter de schermen van een nog goed lopend kerkelijk leven toch ook wel veel mis was en gemist werd. Er werd over gediscussieerd tot in mijn examenklas op het reformatorisch onderwijs toe, met een verlangen om het echte werk van God ook in traditioneel-gereformeerde kringen weer meer te mogen zien. Het komt mij voor dat er op dit moment minder directe aandacht is voor deze nood. We weten het ondertussen wel en we spannen ons hard in voor allerlei initiatieven, die de jeugd moet behouden, de prediking weer verstaanbaar moet maken, eenheid moet brengen etc. Dan kunnen onze kinderen later in ieder geval niet tegen ons zeggen: ‘waarom hebben jullie ons laten verdwalen?’

Beangstigend

En dat zeggen de kinderen van Israël in Jes. 63:17 nu juist wel tegen hun Vader. De God die zondaars onderwijst aangaande de weg (Ps. 25) krijgt hier het in een gebed uitgesproken verwijt dat Hij zondaars bij Zijn wegen vandaan heeft laten dwalen. Of mag ik het geen verwijt noemen? Het is in ieder geval een gebed dat opvalt omdat op zijn minst de indruk gewekt wordt dat de oorzaak van de misère van Sion wordt gezocht in de gedachte dat God Zijn volk heeft laten verdwalen. De HEERE die ooit het hart van de Farao van Egypte verstokte, heeft nu het hart van Zijn volk verstokt zodat zij niet meer toekomen aan de vreze des HEEREN als het begin van alle wijsheid. Dat is overigens geheel in lijn met de roeping van Jesaja, zoals beschreven in het eerste hoofddeel van dit profetenboek in hoofdstuk 6: 10: *“Maak het hart van dit volk vet, en maak hun oren zwaar, en sluit hun ogen, opdat het niet zie met zijn ogen, noch met zijn oren hore, noch met zijn hart versta, noch zich bekere, en Hij het geneze.”* Het is dus niet zo dat de in Jes. 63:17 verwoorde gedachte totaal vreemd is in het geheel van de boodschap van de Schrift.

En vervolgens wordt de imperatief *“keer weder”* rechtstreeks tot God gericht. Dat kennen we ook wel van enkele andere bekende Bijbelplaatsen (Ps. 6:5; 90:13) en ook in Ex. 32:12 waar Mozes bidt of de HEERE zich om wil keren bij de hitte van Zijn toorn vandaan. Het karakteristieke oudtestamentische woord voor bekering wordt in de richting van God uitgesproken. God wordt gevraagd om Zich te bekeren van Zijn toorn waardoor Israël is verdwaald.

De beloften van Jesaja 40-55 hebben geklonken, maar de teleurstellende werkelijkheid van het bestaan van Gods volk is, juist tegen de achtergrond van de perspectieven van de boodschap van heil, extra pijnlijk. De profeet is bezig met de vraag waarom de beloften van de HEERE nog geen volledige werkelijkheid zijn geworden en in dit gedeelte ook met de vraag op welke wijze de HEERE weer tot Zijn volk kan terugkeren nu haar weg zo duister is geworden. Het gebruikte werkwoord voor dwalen roept de gedachten op aan een verdwaalde kudde of een verdwaald schaap (Luk. 15:1-7). De gebruikte werkwoordsvorm in de *hifil*, waarvan de HEERE het subject is, maakt daarbij heel duidelijk dat de oorzaak van het verdwalen bij de HEERE gezocht wordt. Op de een of andere manier heeft de HEERE de hand gehad in het verdwalen van Zijn volk. Zijn de verloren schapen door de HEERE moedwillig de woestenij in gestuurd?

In de context wordt duidelijk dat de profeet heel goed weet heeft van de grote daden van zijn God, “*Ik zal de goedertierenheden des HEEREN vermelden*” (Jes. 63:7a), en hoe Hij altijd bewogen is geweest over Zijn volk, “*In al hun benauwdheid was Hij benauwd*” (Jes. 63:9a). Vanaf vers 7-14 is duidelijk dat het motief van de uittocht uit Egypte wordt opgeroepen om een voorstelling te maken van wat de machtige mogelijkheden van de HEERE zijn. Vervolgens wordt in de verzen 15-16 als het ware de verwachting gewekt dat deze God als Vader Zijn barmhartigheid kan laten spreken. Niet het feit dat men kinderen van Abraham en Israël is, maar het feit dat de HEERE Vader is, geeft alle reden om veel van Zijn barmhartigheid te verwachten. Omdat de verwerking van de beloften van Zijn barmhartigheid uitblijft, blijft er voor de profeet maar één uitweg over: het is de Vader Zelf, die Zijn kinderen heeft laten verdwalen en hun harten verstokte zodat zij zich niet gehoorzaam buigen onder de wil van de HEERE.

De gedachte is beangstigend, maar niet uniek in de Schrift. Er ontstaat hier van Israël nu inderdaad hetzelfde beeld als wij hebben van de Farao in Exodus, die aanvankelijk zichzelf verhardde en van wie later geschreven wordt dat de HEERE zijn hart verhardde. En toen was er voor de Farao geen redden meer aan. Zou datzelfde nu ook kunnen gelden van het volk van de HEERE met wie Hij een verbond heeft gemaakt waarvan in Jes. 54 nog gezegd wordt dat dit verbond van de vrede niet zal wankelen? En zouden we misschien ook moeten zeggen dat de dreiging die de opgestane Heere Jezus uitspreekt tegen de gemeente van Efeze, dat Hij de kandelaar van zijn plaats zal weren indien de gemeente zich niet bekeert, in deze zelfde lijn ligt? Beangstigend is de gedachte dat de HEERE Zijn volk aan haar lot kan overlaten en laten verdwalen omdat Zijn volk Hem eerst verlaten heeft. Het is de ergst denkbare straf op de zonde wanneer de HEERE ons als straf laat voortgaan op onze zelfgekozen heilloze weg. Wanneer het hart te vet, de oren te zwaar en de ogen te blind zijn geworden voor het evangelie, is er immers geen enkel uitzicht meer op hoop. Dan lijkt het volk van de HEERE te worden tot een volk zonder rechten dat nooit genoemd is naar de naam van de HEERE (Jes. 63:19).

Beschuldigend

Op het eerste gezicht zijn deze woorden een directe beschuldiging. J.L. Koole (COT Jesaja III, 357) noemt K. Pauritsch (*Die Neue Gemeinde*, 164) als voorbeeld van weten-

schappers die hierin een uiting lezen van de ‘selbsgerechtigheit’. Dat kan hier echter nauwelijks bedoeld zijn omdat we in de directe context kunnen lezen dat de profeet Gods toorn verklaart vanuit de zonde(n) van het volk (Jes. 64:5) en omdat ook het verbergen van Gods aangezicht en de ongerechtigheden van het volk in een direct verband met elkaar worden gebracht (Jes. 64:7). Het is daarom al te boud om te beweren dat hier de schuld van de ellende geheel en al bij God wordt gelegd omdat Hij het volk liet verdwalen.

Veeleer wil ik meegaan in de gedachte van W.A.M. Beuken (POT Jesaja IIIB, 25) dat hier door Israël beleden wordt dat het alle vertrouwen stelt in het Vaderschap van God. In de verhouding tussen deze Vader en Zijn kinderen moet de Vader ervoor zorgen dat de kinderen geen weg inslaan die hen van Hem verwijdert. De verhouding tussen God als Vader en Zijn kinderen is zo dat de Vader er zelfs voor moet zorgen dat Zijn kinderen geen verkeerde wegen in slaan. En waar God als Vader Zijn kinderen ook maar even loslaat en over geeft aan eigen verantwoordelijkheid, daar verdwalen Zijn kinderen hopeloos. De afstand die dan ontstaat kan alleen maar door de Vader overbrugd worden. De schuld hiervan ligt echter bij Israël zelf, daar is de context duidelijk genoeg over. En daarom ben ik eerder geneigd om deze tekst te lezen als een hele diepe belijdenis van schuld en onmacht waarbij gedacht wordt aan de schuld en onmacht van het volk zelf met inbegrip van de profeet. Hier lopen we aan tegen de belijdenis van de diepe doodstaat, zoals dat zelfs van Israël als kinderen van de Vader gezegd moet worden. Om die reden liep de weg van Israël steeds opnieuw weer vast. De ernst van schuld en zonde is zo groot dat men zonder de direct leidende hand van de Vader wel moest verdwalen.

Daarbij moet wel gezegd worden dat de hebreeuwse werkwoorden, zeker voor verstokken of verharden, wel degelijk wijzen in de richting van meer dan alleen maar een toelaten van het verdwalen of de verharding. J.L. Koole zegt mijns inziens terecht dat een activiteit van Godswege wordt verondersteld. De geschiedenis van de uitleg van deze tekst heeft geworsteld met de gedachte dat God hier gemaakt zou worden tot een auteur van de zonde. Calvijn zegt daarover in zijn commentaar op deze tekst: “Maar aangezien de satan van zichzelf niets kan utrichten, tenzij dan op bevel van God, aan wiens gezag hij onderworpen is – zeggen wij terecht dat God de auteur is van hun verblinding en verharding, zulks naar het getuigenis der Schrift (Rom. 9:18). En toch kan men dan niet zeggen of verklaren dat God de auteur van de zonde is, omdat Hij de ondankbaarheid van de mensen door een dergelijke verblinding wreekt.” Hier dus ook de gedachte dat God de ondankbaarheid van Israël straft door hen met Zijn hand te verharden in de zonde. Hoewel Gods hand er niet los van is, ligt de schuld wel bij Israël. Daar kunnen we mee instemmen en opnieuw vaststellen dat het beangstigend is dat de HEERE zo op onze schuld en zonde kan reageren.

Bevrijdend

De tekst is beangstigend en beschuldigend, maar in het geheel, inclusief de oproep tot de HEERE om terug te keren, ook enorm bevrijdend. Immers, met dit gebed wordt het heil geheel en al in de aandacht van de Vader aanbevolen. Het volk is weggelopen en op een

doodlopende weg terecht gekomen en nu zal de afstand die er gekomen is tussen de kinderen en de Vader alleen door de Vader overbrugd kunnen worden. De verloren zoon, die bereid is om een knecht te worden (*“om Uw knechten”*), die leert op te staan en tot de Vader te gaan, kan daartoe alleen door de Vader Zelf bewogen worden. Dat lijkt mij hetzelfde als wat de Heere Jezus bedoeld heeft toen Hij in de rede over het brood des levens zei: *“Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke.”* Of: *“Daarom heb Ik u gezegd, dat niemand tot Mij komen kan, tenzij dat het hem gegeven zij van Mijn Vader.”* Wanneer deze diepe werkelijkheid van de ellende van de mens, zelfs die mens die mag delen in het verbond, ontdekt wordt, rest er niets meer dan te bidden om de Heilige Geest. Treffend is dat de context van deze tekst, naast Ps. 51:13, de enige tekst is in het Oude Testament waar zo over de Geest van de HEERE gesproken wordt als over de Heilige Geest (Jes. 63:10,11). De enige verwachting is nog dat Hij de hemel scheurt en komt!

En zo gaat de profeet hier zijn volk voor in een houding waar werkelijk iets van te verwachten valt, omdat deze houding alles van de HEERE verwacht. Hier wordt een nieuwe weg ingeslagen, die alle leven verwacht van de Vader, die rijk is in barmhartigheid. Die Vader moet dode zondaren levend maken, die uit zichzelf geen vreze des HEEREN hebben, maar met een verstokt hart verdwalen. *“Maar God, Die rijk is in barmhartigheid door Zijn grote liefde, waarmede Hij ons liefgehad heeft, ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft ons levend gemaakt met Christus; (uit genade zijt gij zalig geworden) En heeft ons mede opgewekt, en heeft ons mede gezet in den hemel in Christus Jezus.”* (Ef. 2:4-6)

Deze houding waarin wij werkelijk als een onmachtige, pleitend op de beloften op grond van het werk van Christus, komen tot de Vader, biddend om het werk van Zijn Geest ontbreekt misschien vandaag teveel in de kerk. Toen ik eind jaren '80 en begin jaren '90 wat mee discussieerde over het thema van de 'verborgen God' deed ik daar onbevangen aan mee als jongere in de christelijke gemeente. Daarna ben ik begonnen aan een studie theologie en werk ik ondertussen negen jaar in de gemeente. Bij dat werken in de christelijke gemeente van mijzelf en bij het zien van wat er allemaal gebeurt en ons bezig houdt, stel ik mij wel eens de vraag of wij bij dat al niet veel te veel proberen de geesteloosheid zelf op te lossen of te verbergen om vooral maar niet het idee te hebben dat we onze jongeren en ouderen laten verdwalen. Zouden wij niet veel meer op de knieën moeten, samen met de gemeente, om te belijden dat we verdwaald zijn en het zelf niet meer weten? Om dan biddend bij de HEERE te ontdekken dat Hij het wel weet hoe onze jongeren vastgehouden moeten worden, dat Hij wel weet hoe eenheid van Christusbelijders bereikt moet worden, hoe er gepreekt moet worden en wat er al niet meer aan grote vragen is waar we zelf vaak geen raad mee weten.

Keer weder, red mijn leven!

Wil mij toch uitkomst geven:

Uw goedheid is zeer groot. (Ps. 6 ber.)